

XALQARO NORDIK UNIVERSITETI

**«O‘ZBEKISTON — 2030” STRATEGIYASINI
AMALGA OSHIRISH YO‘NALISHLARI VA
ISTIQBOLLARI YOSHLAR NIGOHIDA»
MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYA**

Toshkent – 2024

III SHUBA

<i>Boboeva M.Sh. Mutaqillikdan keyingi davrda transformatsiyalashuv jarayonlari va uning ahamiyati</i>	258
<i>Muxammadjonov J.J. Fuqarolarning tadbirkorlik bilan shug'ullanish huquqini himoya qilishning asosiy shakllari hamda qonunchilik asoslari</i>	262
<i>Ismatov Sh.M., O'rinov O'. N. "O'zbekiston-2030" strategiyasida davlat boshqaruvi va sud-huquq tizimidagi islohotlar</i>	269
<i>Mamadjanov J.N. Yangi O'zbekistonda ijtimoiy davlat barpo etishda ijtimoiy huquqni ta'minlashning huquqiy asoslari hamda tashkiliy mexanizmlari</i>	272
<i>O'tanazarova Y.R. Iqtisodiy jarayonlarni modellashtirish va raqamlashtirishning ilmiy-uslubiy asoslari</i>	275
<i>Xomidov M. X. Sanoat korxonalarini va tarmoqlari kooperatsiyasini rivojlantirishning huquqiy asoslari</i>	280
<i>Meyliev O.R., Gofurova KX. Ijtimoiy sohani rivojlantirishda davlat byudjetining o'rni</i>	283
<i>Mirzamahmudov M.M. Kambag'allikni qisqartirishda davlat siyosatini belgilash va bunda davlat tomonidan infratuzilmaga kiritilgan investisiyaning ahamiyati</i>	287
<i>Isaxonova R.M. O'zbekistonda iqtisodiy islohotlar sharoitida aholi salomatligini ta'minlashni moliyaviy masalalari</i>	292
<i>Xalikov U., Kamilova N. Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashning o'rni va ahamiyati</i>	295
<i>Sotvoldiyeva M.G., Turaeva S.T. Assessment of impact of human activity on water resources. Learning on the example of Uzbekistan</i>	299
<i>Shirinov A.Q. "O'zbekiston – 2030" strategiyasini amalga oshirish islohotlar tendensiyasi sifatida</i>	304
<i>Xoliqov L.M. O'zbekistonning ijtimoiy davlat sifatidagi maqomini yuksaltirishda "O'zbekiston – 2030" strategiyasining o'rni</i>	308
<i>Imomova O.J. O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar va turizm xizmatlarining mamlakat iqtisodiyotiga tasiri</i>	313
<i>Mansurova N.D. "O'zbekiston – 2030" strategiyasida gender tenglik masalalari</i>	316
<i>Jalolova Y.M., Zoirova M.Y. O'zbekistonda iqtisodiy, ijtimoiy huquqlarni ta'minlashning tashkiliy mexanizmlari masalalari</i>	319

2. Birdsall, N., & Graham, L. (2001). *Saving children: Reducing childhood mortality*. Brookings Institution Press.
3. Cornia, G. C., & Martorano, B. E. (2001). *Public debt and poverty in developing countries*. Edward Elgar Publishing.
4. Eichengreen, B., & Perron, P. (2014). *The great rebound: Resilient after 2008?*. Oxford University Press.
5. ECLAC (2014). *Social Panorama of Latin America*. United Nations Economic Commission for Latin America and the Caribbean.

O'ZBEKISTONDA IQTISODIY ISLOHOTLAR SHAROITIDA AHOLI SALOMATLIGINI TA'MINLASHNI MOLIYAVIY MASALALARI

Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi¹

¹*Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti*

Moliya fakulteti 2-kurs talabasi

rosy270305@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda so'ngi yillarda O'zbekistonda sog'liqni saqlash tizimida olib borilayotgan ishlar, ularni takomillashtirish va ko'lamini kengaytirishga qaratilgan tub islohotlar yoritilgan. Shu bilan birga, "Aholi salomatligi-2030" strategiyasi loyihasi, unda belgilangan vazifa va maqsadlar hamda raqamli iqtisodiyot sharoitida sog'liqni saqlash tizimi yuzasidan olib borilayotgan ishlar tahlili keltirilgan.

Kalit so'zlar: sog'liqni saqlash, tez tibbiy yordam, aholi salomatligi, "Aholi salomatligi-2030", raqamlashtirish, yagona elektron tizim, sog'liqni saqlash xarajatlar.

Yurtimizda aholi salomatligini mustahkamlash, turmush darajasini yanada yaxshilash, bugungi kunda ko'rsatilayotgan tibbiy xizmatlar sifatini hamda samaradorligini yanada oshirish maqsadida bir qator tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Zero har bir jamiyat va davlatning rivoji uchun yosh avlodning salomatligi va millat genofondi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, kelajakda taraqqiyotning baland cho'qqilarini ko'zlagan har bir mamlakat aholi salomatligini mustahkamlash, barkamol avlodni voyaga yetkazishga intiladi.

Bu borada Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan nutq va ma'ruzalarida, sifatli tibbiy xizmatga bo'lgan talabni qondirish nihoyatda zarur ekani bot-bot ta'kidlanmoqda. Yig'ilishlardan birida ta'kidlanganidek, mamlakat sog'liqni saqlash tizimida kasalliklarni oldini olishdan ko'ra ularni davolashga yanada e'tibor qaratilmoqda. Darhaqiqat, har bir insonning sog'lom va uzoq umr kechirishi uning uzviy huquqi hisoblanadi. Buning uchun esa davlat tomonidan aholiga zamonaviy tibbiy yordam ko'rsatish tizimini yo'lga qo'yish, tibbiyot bilan bog'liq munosabatlar huquqiy tartibga solinishi muhim ahamiyatga ega.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti tahlillariga e'tibor qaratadigan bo'lsak, inson salomatligiga eng ko'p ta'sir etuvchi omillar orasida insonning turmush tarzi (ovqatlanish, zararli odatlar, jismoniy faollik) uning salomatligiga 55 %gacha, bundan tashqari, 15% irsiy omillar, 20% atrof-muhit va 10% tibbiy ta'minot ta'sir ko'rsatar ekan[1]. Shu sababdan, Sog'liqni saqlash vazirligi, Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik agentligi hamda Sanitariya-epidemiologiya nazorati davlat inspeksiyasiga ilg'or xorijiy tajriba asosida aholi salomatligini yaxshilash, odamlarimizni sog'lom turmush tarziga o'rgatishning mutlaqo yangi tizimini joriy etish bo'yicha topshiriqlar berilgan.

Hozirgi kunda davlatimiz tomonidan raqamli iqtisodiyotga sezilarli darajada katta e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, sog'liqni saqlash tizimiga ilg'or raqamli texnologiyalarni tatbiq etish, raqamli sog'liqni saqlash platformasini yaratish, sohaning barcha darajalaridagi davolash profilaktika muassasalari uchun ma'lumotlar bazasi kompleksini joriy etish, dasturiy ta'minot va elektron platformani ishlab chiqish maqsadida 2023 yil 1 mayda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sog'liqni saqlash tizimini raqamlashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-140-son qarori qabul qilindi. Unga nuvofig O'zbekiston va "KfW" banki o'rtasida 5 yillik imtiyozli davr bilan 12 yil muddatga 45 million yevro miqdorida "Raqamli sog'liqni saqlash islohotlarini qo'llab quvvatlash" loyihasi uchun qarz bitimi hamda 5,5 milion yevro miqdorida grant bitimi imzolangan[2]. Loyihani amalga oshirish jarayonida belgilangan mablag'lar ustuvor ravishda "birlamchi tibbiy-sanitariya yordami muassasalari" faoliyatini raqamlashtirish va kompyuter texnikalarini xarid qilishga yo'naltirilishi ko'zda tutilgan.

Qaror bilan 2023–2025 yillarda sog'liqni saqlash tizimini raqamlashtirish bo'yicha chora-tadbirlar rejasi tasdiqlandi va quyidagilar nazarda tutilgan:[3]

- "Elektron retsept" (reimbursatsiya) tizimini joriy etish;
- Sanatoriylarga yo'llanma olish, navbatni kuzatish va mavjud bo'sh o'rinlarni ko'rish imkoniyatini beradigan "Elektron sanatoriy" platformasini ishlab chiqish;
- Onkologik kasalliklarga chalingan bemorlarning elektron ro'yxatini yuritishga mo'ljallangan "Cancer-registr" axborot tizimini joriy etish;
- Ona va bola salomatligi pasportining elektron tizimini yaratish.

Bundan tashqari, Yagona portal orqali vaqtincha mehnatga layoqatsizlik varaqalari ma'lumotnomalarini olish imkoniyatini yaratish ham belgilab o'tilgan.

2023-yil Sog'liqni saqlash sohasi xarajatlari 28,4 trln so'mni yoki tadqiqotchilarning parametrlariga nisbatan 1,8 foizga oshgan. Bunda ushbu xarajatlar jami xarajatlarning 10,1 foizini tashkil etdi.

1-jadval

2023-yilda sog'liqni saqlash xarajatlari tarkibi, [3].

Ko'rsatkichlar	mlrd so'mda
Jami xarajatlar	28 426
Shu jumladan:	
Ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar	20 361

Davlat dasturlari va markazlashgan tadbirlar uchun ko'zda tutilgan mablag'lar	1 497
Dori vositalari, tibbiyot buyumlari, vaksina va bankpreparatlar	2 785
Oziq-ovqat xarajatlari	677
Boshqa xarajatlar	3 106

Sog'liqni saqlash byudjetida yuqori ulushni ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar tashkil etadi. 2023-yilda ushbu maqsad va vazifalar uchun 20 361 mlrd so'm ajratilgan ya'ni joriy xarajatlarning 71,6%i miqdorida. Keyingi o'rinda 2 785 mlrd so'mni tashkil etuvchi dori-darmon vositalari, tibbiyot buyumlari, vaksinalar va bakteriologik preparatlarga sarflanadigan xarajatlardir.

Shu bilan birgalikda, 2024-2026 yillarda sog'liqni saqlash tizimidagi byudjet siyosatida asosan quyidagi tadbirlarga e'tibor qaratilgan. Jumaladan:[4]

- Aralash moliyalashtirishga o'tkazilgan barcha sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirish tartibini belgilab beruvchi maxsus yo'riqnomani ishlab chiqish;

- Dori vositalarini Respublika hududiga kirib kelishidan boshlab ularni bemorgacha yetib borishini shaffof ta'minlaydigan yagona elektron tizim yaratish.

O'tgan yillar davomida tez tibbiy yordam mashinalarining eskirganligi, navigatsiya jihozlarining yo'qligi va bu zamonaviy avtomobillardan foydalana oladigan mutaxassislarining yetishmasligi sababli bemorlar hayotini saqlab qolishda va ularga birinchi tez tibbiy yordamni ko'rsatishda bir muncha to'siqlar yuzaga kelishi ma'lum edi.[5]

Shuni ham alohida qayd etish lozimki, "Aholi salomatligi-2030" strategiyasi loyihasiga binoan, bugungi kunda xarob ahvolga kelib qolgan 980 ta tibbiyot muassasalarida bosqichma-bosqich ta'mirlash-qurish ishlari amalga oshiriladi. Hamda barcha oilaviy shifokor punktlari, poliklinika va shifoxonalar ta'mirlanib, filtrlangan ichimlik suvi bilan to'liq ta'minlanadi. Shuningdek, tez tibbiy yordam mashinalarining yarimi elektromobillar bilan almashtiriladi.

"Aholi salomatligi-2030" milliy strategiyasi loyihasida sog'liqni saqlash tizimiga aloqador bo'lgan 77 ta vazifani qamrab olgan 12 ta asosiy yo'nalishda 2030-yilga qadar bajarilishi belgilangan. Shuningdek, hujjat bilan 2030-yilga qadar erishilishi lozim bo'lgan 44 ta samaradorlik ko'rsatkichlarini tasdiqlash ham nazarda tutilmoqda. 2024-2026 yillarga mo'ljallangan amaliy chora tadbirlar rejasida esa keltirilgan vazifalar ijrosini ta'minlash maqsadida 270 dan ortiq chora tadbirlar ishlab chiqilgan[6].

Shu bilan birga, ushbu startegiyaga ko'ra, aholi orasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish va to'g'ri ovqatlanish orqali ortiqcha vaznga ega aholi ulushini 50% foizga va semizligi mavjud aholi ulushini 23% qadar kamaytirish mo'ljallangan. Maktabgacha va maktab ta'lim tizimida sog'lom ovqatlanish yo'lga qo'yilishi va bolalar va yoshlar o'rtasida semizlik 30 foizga qisqartirilishi keltirib o'tilgan. Bundan tashqari, zararli odatlarga qarshi kurashish, tamaki chekuvchilar ulushini 10 foizga kamaytirish, xalqaro qabul qilingan standart metodologiya asosida keng ko'lamli tadqiqotlar o'tkazish kabi masalalarga katta e'tibor qaratilgan.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, xususiy sog'liqni saqlash muassasalari kundan kunga ko'payib borishiga qaramasdan, aholi sog'ligini muhofaza qilish va

mustahkamlashga doir masalalarga davlat siyosati darajasida e'tibor qaratilayotgani bejiz emas. Zero, xalq salomatligi mustahkamligi shu davlatning katta boyligi sanaladi. Shu bois, aholiga tibbiy xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va sog'liqni saqlash tizimini takomillashtirish masalalari doimiy diqqat markazdagi masalalardan bo'lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. <https://president.uz> (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy sayti).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yilning 1-maydagi "Sog'liqni saqlash tizimini raqamlashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-140 sonli Qarori.
3. Fuqarolar uchun byudjet // Iqtisodiyot va moliya vazirligi.-Toshkent, 2023
4. Byudjetnoma 2024-2026// Iqtisodiyot va moliya vazirligi.-Toshkent, 2023
5. Sharapova M., Isaxonova R. Sog'liqni saqlash tizimida tez tibbiy yordam xizmati faoliyatini takomillashtirish masalalari //Science and innovation in the education system. – 2023. – T. 2. – №. 4. – C. 84-87.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Aholi salomatligi-2030" milliy strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori, ID-91224.

IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING O'RNI VA AHAMIYATI

Xalikov Ulug'bek¹

¹*Samarqand iqtisodiyot va servis institute 2 bosqich talabasi*

Kamilova Nargiza²

²*Samarqand iqtisodiyot va servis institute, i.f.n., dotsent*
nargizaabdukahorovna@gmail.com

Annotatsiya: *Maqolada iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashning ahamiyati, unga ta'sir etuvchi omillar va taraqqiyot strategiyasining asosiy ko'rsatkichi sifatida olinganligi ko'rsatilgan.*

Kalit so'zlar: *iqtisodiyot, iqtisodiy xavfsizlik, jahon bozori, raqobat, mehnat resurslari.*

Hozirgi davrdagi globallashuv sharoitida tashqi iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash uchun quyidagilar taqozo etiladi: birinchidan, jahon xo'jalik aloqalarida ishtirok etib, milliy ishlab chiqarish uchun qulay sharoitlar yaratish; ikkinchidan, jahonda sodir bo'layotgan iqtisodiy, siyosiy noxush hodisalar salbiy oqibatlarining milliy iqtisodiyotga ta'sirini kamaytirishga erishish.

Alohida ta'kidlash joizki, ochiq iqtisodiyot sharoitida tashqi tahdidlar ta'sirini butunlay yo'q qilish, unga barham berish mumkin emas. Iqtisodiy xavfsizlikka tahdid soluvchi tashqi omillarga quyidagilar kiradi: